

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ: МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

Сьогодні проблема підвищення небезпеки життєдіяльності особистості набула популярності як у наукових, так і освітянських колах, оскільки техногенні, стихійні та природні катаклізми, побудова багатоповерхівок, недотримання правил безпеки – все це призводить до непередбачуваних наслідків. Сукупність цих факторів сприяє психічній напрузі, крайніми формами вираження якої є стресогенні реакції особистості. Ситуації, що призводять до таких станів називають екстремальними. Таким чином, у зв'язку зі змінами умов життя, збільшується кількість професій профілю ДСНС України, фахівці яких повинні постійно бути психологічно готовими до ліквідацій надзвичайних ситуацій.

Проблему формування психологічної готовності та її структуру досліджували Г. Балл, А. Деркач, М. Дяченко, Л. Кандибович, Л. Карамушка, О. Коберник, Д. Мазоха, В. Моляко, С. Равикович та інші науковці [1, 2, 3]. Проте, в даній статті хочемо зробити акцент на мотиваційному компоненті психологічної готовності рятувальників ДСНС України.

Розглядаючи мотиваційну сферу, то в ній проявляються найбільш значущі характеристики психологічної готовності до професійної діяльності, оскільки вона є складним механізмом співвідношення зовнішніх та внутрішніх чинників поведінки індивіда та постійним їх взаємним впливом, в якому суб'єкт дії та ситуація обопільно впливають один на одного, результатом якого виступає поведінка людини. В структурі особистості мотивація займає визначальне місце, представляючи процес передачі зовнішніх подразників об'єктивної дійсності у внутрішні спонукальні сили поведінки індивіда. А. Леонт'єв доводив, що мотиваційна готовність є основою освіти, так як без мотиву та сенсу не можлива жодна трудова діяльність, не втілюються ніякі знання та сформовані вміння. На думку Р. Санжеева, мотивація визначає напрямок та способи здійснення конкретної діяльності. Т. Бережинська, М. Дяченко, Л. Кандибович, Є. Кокшенева, Р. Лученко та Ю. Бойко розглядали мотивацію через позитивне ставлення, інтерес до обраної фахової діяльності [2 с 22]. Мотиви, які формуються в процесі життєдіяльності людини, стають основними та звичними і відображаються на загальному враженні, яке справляє людина на оточуючих, тобто характеризують її в цілому.

Для ефективного виконання трудової діяльності, враховуючи всі норми та вимоги регуляції, сумлінність виступає основним критерієм. Тому нам необхідно розглядати мотивацію як сукупність сил, які змушують майбутнього рятувальника сумлінно виконувати професійну діяльність в екстремальних умовах, із певною наполегливістю для ефективного вирішення поставленого завдання. Сила мотиву впливає як на активність особистості, так і на успішність та продуктивність прояву даної активності, скажімо – на ефективність фахової діяльності майбутнього рятувальника в особливих умовах.

Таким чином, пусковим механізмом фахової діяльності майбутнього рятувальника виступає мотиваційний компонент, який сприяє необхідному рівню активності працівника, контролює зміст активності майбутнього рятувальника та зокрема використання ним засобів при виконанні функціональних обов'язків для досягнення продуктивного кінцевого результату.

Наукові дослідження в галузі психології показують, що факторами високопродуктивної діяльності виступають: ієрархія мотивів; розвиненість мотивів діяльності, яка забезпечує позитивне відношення до неї; стійкість мотивів; сила мотивів [1]. Незважаючи на це, мотивація в силу власної динамічності може бути як позитивною, так і негативною у відношенні до успішності обраної діяльності, та проявляється в зміні окремих мотивів та мотивації в цілому, що відображено в теорії А. Маслоу.

Підсумовуючи зазначене, нам необхідно виділити основні типи мотивації, які ми враховуватимемо оцінюючи психологічною готовність майбутнього рятувальника та його професіоналізм до фахової діяльності:

1. Адекватний тип – при якому, ціннісні орієнтації та пов'язані з ними мотиви трудової діяльності майбутнього рятувальника повністю узгоджуються із властивою йому поведінкою, що відповідає вимогам етичного, фізичного та професійного характеру, які висуваються перед особистістю рятувальника. Дана спрямованість поєднується із високою ерудицією, загальною культурою, інтелектом, чітким уявленням цілей фахової діяльності. Адекватний тип мотивації сприяє позитивній адаптації майбутнього рятувальника до діяльності в екстремальних умовах, тобто психологічній готовності до діяльності в особливих умовах.

2. Ситуативний тип – в якому вагоме значення приділяється зовнішнім факторам діяльності: визнання, матеріальні блага, авторитетність фаху в суспільстві без вираженого інтересу до роботи. При даному типі мотивації, рятувальник формально ставиться до виконання функціональних обов'язків, незадоволений та розчарований обраною професією, що в свою чергу знижує рівень психологічної готовності особистості.

3. Конформістський тип – при якому майбутній працівник ДСНС України обирає фах під впливом значущої, референтної групи та дотримується їхніх норм та принципів поведінки. Особи такого типу мотивації «випадково» отримали овіту рятувальника, оскільки вони, в більшості випадків, не враховують власних здібностей, особливостей характеру та спрямованості на діяльність.

4. Компенсаторний тип – який зустрічається в майбутніх рятувальників, які надають перевагу військовій справі, для того щоб перебороти слабкі сторони власної індивідуальності: тривожність, боягузтво, страхи, невпевненість, і т.п.. Цей тип мотивації з одного боку призводить до гіперкомпенсації слабких сторін особистості працівника ДСНС, результатом якої є прагнення бути кращим, лідером, гіпертрофована тенденція до домінування, прояви холодності та жорстокості до співробітників і колективу в цілому. З іншого боку – вони не досягають бажаного результату, при чому,

виникає комплекс неповноцінності, неспроможності, проявляються емоційні зриви, тому індивід відчуває себе, наче не в своїй «тарілці». При компенсаторному типі майбутній рятувальник допускає значущі помилки в діяльності, що негативно відображається на його емоційному стані [3].

Таким чином, мотивація до діяльності працівників ДСНС впливає на досягнення похвального результату, старанність, цілеспрямованість, почуття обов'язку та впевненість у власних силах, тобто психологічна готовність майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, в певній мірі, залежить від типу мотивації та спрямованості на виконання професійних завдань.

Використана література:

1. Анцыферова Л.И. Психологическое содержание феномена субъекта и границы субъектно-деятельностного подхода [Текст] // Проблема субъекта в психологической науке/Л.И. Анцыферова. - М.: ИП РАН, 2000. – 203 с.
2. Бойко Ю.Ю. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності автореф. канд. пед. наук : 13.00.07 / Юлія Юріївна Бойко. – Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – 29с.
3. Максименко С.Д. Общая психология / С.Д. Максименко – М.: “Рефл-бук”, К.: “ Ваклер”, 1999. – 528 с.